

Ўзбекистон

адабиёти ва санъати

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqsa boshlagan

e-mail: info@uzas.uz

2016-yil 29-aprel №18 (4365)

БАРХАЁТ САДОҚАТ

«...Сафимизда яқинда фарзанд кўрган алоқачи ҳам бор. Очликдан силласи куриган гўдак онасидан овқат талаб қиласди. Лекин онанинг ўзи оч, кўкрагида сут йўқ эди. Душман эси ёнгинамизда. Гарни болани йиглатмаслик ҳақида бўйруқ берилмаса-да, онанинг ўзи фаҳмлади: гўдакни йўргаги билан сувга ботирди ва у ерда узоқ ушлаб турди... Гўдак бошина йигламади. Бизлар эса кўзимизни ердан уза олмадик. На онага, на бир-бirimizga қарай оламиз...».

Бу иқтибос беларус адабиёси Светлана Алексиевичнинг "Уруш аёллар иши эмас" китобига кирмай колган. Адиба ушбу романни ёзишдан оддин Иккинчи жаҳон урушида иштирок этган собиқ иттифоқ аёлларининг жасоратини инсониятга кўрсатиб берини ўз олди-га мақсад қилиб кўйган.

Уруш даврида бизнинг фронт ортидаги аёллар ва болаларимизга ҳам осон бўлмаган. Айрилик, қайғу-алам, жудолик ҳеч бир хонадонни четлаб ўтмаган. 6,5 миллион аҳолидан 1,5 миллиондан кўпроғи жангларда қатнашган. Ёвуз урушда 500 мингга якин юртдошларимиз ҳалок бўлган, қанча одам бедарак кетган, қанча-қанча инсонлар майиб-мажрух бўлиб қайтган. Улар орасида ёш қизлар ҳам бўлгани барчага мавъли. Ёшлар ўз яқинларининг тинч-осуда яшашини истаганлари учун қаҳрамонларча ҳалок бўлишган. Фронт ортида ҳам фашизмга қарши кураш олиб борилди. Кўлда куролиб жангта кирмаган бўлса-да, жонини жабборга бериди, далаада, завод-фабрикаларда ўзи емай-ичмай кечаю кундуз меҳнат қилган ота-бо-ларимизни, оналаримизни асло

9 май — Хотира ва қадрлаш куни

онаси" очеркини изтироб билан ўқидим. Муаллифнинг Иккинчи жаҳон уруши даврида юртдошларимиз матонатига бағишланган очеркидан катта бир роман ўқигандек таъсирилдим: "Зангиота туманинг Хонобод макалласида Зулфия Зокирова деган аёл ўшаб ўтган. Шу аёлининг беш ўғли фронтдан қайтмаган экан: Холматов Иссоқжон, Холматов Аҳмаджон, Холматов Мамажон, Холматов Ваҳобжон, Холматов Юсуфжон. Зулфия ая уруш бошланганда оиласидаги барча ёркакларни фронта ўхнатиб, қайнининглиси ҳамда тўрт келини билан қолган.

Мамажон 1941 йилнинг июлида, Аҳмаджон ундан бир ой кейин фронтга кетишида Кузга бориб Ваҳобжон билан Юсуфжонни ҳам кузатишиди. Энг охирида, 1944 йилнинг март

ойида бўйдок ўғил Иссоқжон жўнаб кетди. Аҳмаджондан атиги битта хат келади. Унда "Мактубни йўлда ёзаяпман, ҳозирча менга хат ёзмандар, биз Сталинград, томонга кетаётмиз. Етиб боргач, аниқ манзил билан яна хат ёзман", деган эди. Шундан кейин аскардан дом-дарақ бўлмади.

Мамажондан ора-сира хат келиб турди. У хатларида «Московни ҳимоя қилаётмиз, оташ-оловнинг ичидаман», деб ёзарди. 1943 йилнинг охирида у уйига ярадор бўлиб қайтиб келди. Бироз ўзига келгач, колҳозда бригадир бўлиб ишлади. 1944 йилнинг ёзида яна фронтга кетди. Ундан охирги мактуб уруш тугасидан сал аввал келди. «Карнай-сурнайнинг товуши келиб турибди, ҳадемай, охирги катта тўйга (жантга) кирамиз. Шундан омон чиқсан, дийдор қуришиб қоламиз», деганди ўша мактубида. Шундан кейин кўп ўтмай, ундан «кора хат» келди. 1943 йилнинг ёзи кунларида Юсуфжон Ленинградда ҳалок бўлгани ҳақида кора хат келди. Кенж, севимли ўғли ҳалок бўлганлигини эшишиб Зулфия опа фарёд кўтарди. Кейин бошқа ўғиллари ҳалок бўлганлиги, бедарак йўқолганилиги ҳақида кетма-кет хабарлар келди. Уларни Зулфия опага билдиришди. Зулфия опа ҳаммадан ҳам Юсуфжонга кўп кўйди. Тўртасидан «тўёқ» қолди, Юсуфжоним чимилдик кўрмай бенишон кетди, деб йиглади.

Давоми иккинчи саҳифада.

ФАРАХБАҲШ ФАВВОРАЛАР

Бир томон — кўркам чаман,
Гул диёр, ўлкам чаман.

Нур сочар фавворалар,
Дур сочар фавворалар.

→ 6

ЎЗИНГ ЁРУФ ЖАҲОНИМ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан шу кунларда юртимиздаги барча таълим масканларидаги ўтайдиган "Кеча ким эдигу бутун ким бўлдик, эртага қандай юксак мэрраларни эгаллашимиз керак?" дайврати остидаги тарғибот тадбирларига устозлар билан бирга ёш ижодкорларни ҳам жалб этилганлиги бизни хушнуд қилди.

Бу бир томондан навқирон қалам ахлига узок-яқиндаги давраларда ўз сўзини айтишга катта майдон, колаверса, юртимиздаги ҳайратангиз ўзгаришларни юрақдан хис қилиш учун имкондир.

Қайси таълим масканига бормайлик санъату спортда, илму фанда нафакат юртимиз, балки дунё миқёсида ютуқларга ёршиган ўғил-қизлар истиқболимизга пешвоми чиқади. Ҳамма мактабнинг ҳам мақтогва муносиб, фахрланишга арзийдиган ўкувчилари бор экан. Шаҳардаги 33-мактаб Кореядан чемпион бўлиб қайтган 7-синф ўкувчи Давлатбой Ҳошимовни, 53-мактаб Озарбайжондаги Муғом (маком) танловида голиблини кўлга кириптган Аббос Абдуваҳобовни, Чортог туманинаги 41-мактаб шахмат бўйича 8 ўшгача ўғил болалар ўтрасида Республика

вирларден кўз ўнгингиздан ўтади. Бу таассуротлар тарқамай ичари киравансиз, учрашувлар аввалида намойиш этилаётган фильм тасвирлари янада чуқур ўйларга толдиради: ётатлардаги жажки болалар оқ соқоли кўқисидан тошган отаҳонлар устидан заҳар согчан самолётлар даҳшати юракни эзиб, бармоқларингизни беихтиёр муштга айтаптиради. Кейин Юнусободдаги Алавицўптик фоҳиси, 1917 йилдан 1953 йилгача 61 799 нафар юртдоши мизнинг катагон қилингани, мукаддас қадамжоларнинг ўғитхонага, отхонаю чўчқаоналарга айтаптирилган, ўйлаб топилган "ўзбек иши" да минглаб бе-генохларнинг қон қаҳшагани... Хуллас, ҳўрлиги хорликнинг бор бўй-басти на-мойён бўлади. Юртимиз ва юртдоши мизнинг ёқости қилган қаттол тузум қабохатини теранрок англари учун ўкувчиларга севимли шоиримиз Муҳаммад Юсуфнинг "Турғунлик", "Икки яшар ҳалқ душманлари", "Ўттиз еттинги йил қашфиёти сизга мана, Болаларга алоҳида қамоҳона..." каби шевъларини айтиб берамиз.

Ким эдигу ким бўлдик

ликада совриндорлар сафидан жой олган Бехрузбекни, 45-мактаб "Яшил чирок" танловининг голибларини, Чортог транспорт ва алоқа касб-хўнор коллежи "Сиз кунунни биласизми?" танловида иккинчи ўринни олган ўкувчиларини фарҳ билан танишилди. Кечаги кунда бундай имкон ва натижалар қайда эди...

Таълим масканларига кираверишда мактабларнинг кечаги ва бугунги ҳолати акс этган кўргазма ташкил қилинганди. Тасаввuri тиник одам шу суратлардан ҳам кечаги куннинг манзараларини кўз олдига келтира олади. Томларида лолақизғандоқлар ўстган лойисукоқ мактаблардаги тангу торли, қиши изғиринларидаги аянчи ҳолатлар, вақти ўқищдан кўра паҳта дала-сида кўпроқ кечадиган болалар қисмати бир лаҳзада кинотасмадаги тас-

Бобомнинг бой кутубхонаси бор эди. Ҳозир ҳам у кишини ёсласам, кўз олдидан фақатина бир хил қиёфа — кўлларидаги китоб, кўзларнинг ўзига ярашган, оплок соқолли, юзла-

Давр ёшлар нигоҳида

ги ёнг гўзал саҳифалардан бири. "Момоннинг кутубхонаси" жуда озода, ҳар куни иккى маҳал китобларни эрин-масдан артиб чиқиши сабабли чанг-губордан холи — мактабдаги ёнг тоза ва ҳамма итиладиган жой эди.

Аслида, энди ўйлаб қарасам, у жой бугунги мактаб кутубхоналари билан умуман солишишиб бўлмайдиган даражада ҳароб бўлган, момон бечора бир амаллаб, ўкувчиларнинг китобга бўлган қизиқишини ошириш учун ти-нним билмай ҳаракат қилган экан. Бобом

шахарга чиққанда ўзига қандай китоб олса, албатта, мактаб кутубхонасига деб қўшиб олиши, момоннинг ҳам уйдан мутолаа қилишга ярайдиган китобларни мактабга олиб бориши ҳам шунданди.

Бобом айтганда, минг шукрки, у

АЖДОДЛАРДАН АВЛОДЛАРГА

ни танибманки турли китоблар ҳақида оила даврасида мулҳоза юри-тишар, субҳатларга қолганларни ҳам жалб қилишар эди. Ҳали биринчи синфа: чиқмасимдан бурун момонга эргашиб мактаб кутубхонаси-барор, у ерда ўзимни алланечук сөхрли масканга тушиб қолгандек се-зардим.

Нима учундир бу жойни биз "Момоннинг кутубхонаси" деб атардик. У ерда ўкувчилар битта китобни тала-шар, навбат кутиб туришар, дарсдан чуқур ўйларга толдиради: ётатлардаги жажки болалар оқ соқоли кўқисидан тошган отаҳонлар устидан заҳар согчан самолёт-

замонлар аччиқ ва кўркинчли тушдай ўтиб кетди. Лекин шунчаки ўтиб кетмади — қанчадан-қанча ўзгу қалбларда жароҳат колдиради. Одамларни та-кирлагларни камлик қилгандек, минг йиллардан бери эъзозланиб, кўзга суртиб келинаётган китобларга ҳам кун бермади у изтироби йиллар. Одамлар фахрланиб ўқиши, гурур билан ёд олиши керак бўлган буюк мутафаккир аждодларимизнинг, дунё им-фанига улкан хисса қўшган бо-баликимизнинг нобёб ва қиёси топил-мас китобларини кўркиб-писиб мутолаа қилишар экан.

Давоми иккинчи саҳифада.

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛИНАДИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди "Соғлом она ва бола ийли" давлат дастурининг ихроси бўйича Мир Алишер Навоий таваллудининг 575 йиллиги ва Ўзбекистон Республикаси давлат мустақилигининг 25 йиллиги муносабати билан ҳозирги замон ўзбек адабиёти ривожига муносиб хисса қўшган устоз шоирларнинг, айни пайтда шеъриятимизнинг бугунги фаол ва пешкадам вакиллари, шунингдек ўиқизборларнинг Алишер Навоийга бағишлиланган шеърлари, достонлари ва улуғ шоир газалларига боғлаган мухаммасларидан таркиб топган "Ҳазрат Навоийга эҳтиром" ҳамда XX-XXI аср ўзбек адабиёти вакиллари ҳаёти ва иходи ҳақида маълумот берувчи "Ўзбек адабиблари" китобларини наша этиш учун танлов эълон қилиади.

НАШР КЎРСАТКИЧЛАРИ:

"ҲАЗРАТ НАВОЙГА ЭҲТИРОМ" китоби учун.

Китобнинг бичими: 84x108 1/32, рангли каттик муковада, форзац рангли, матн оқ-кора ранг ва оффсет қоғозда, ҳажми-шартли 15 босма табок. Адади 1000 дона.

"ЎЗБЕК АДИБЛАРИ" китоби учун.

Китобнинг бичими: 84x108 1/32, рангли каттик муковада, форзац рангли, матн оқ-кора ранг ва оффсет қоғозда, ҳажми-шартли 22 босма табок. Адади 3000 дона.

ТАНЛОВГА КҮЙИДАГИ ҲУҶОКАЛТАР ҚЎРСАТИЛИШИ ШАРТ:

- Босмахона хизматини амалга ошириш ҳуқуқини берадиган лицензия(рухсатнома) нусхаси.
- Картотека қарздорлиги тўғрисидаги маълумотнома.
- Нархларни асословчи смета ҳисоб китоблари.
- Танловда иштирок этиш тўғрисидаги ариза(эркин шаклда).

Буортмачи манзили: Тошкент шаҳар, Ўзбекистон шоҳ кўчаси, 16 а-үй. Телефонлар: 239-27-88; 239-26-91; Факс: 245-66-95.

Тил – миллинг борлиги, бирлиги ва бутунлигидан иборат саодатининг шаҳодати, миллиат сарватининг буюк ва суюқ хазинаси, сиро синоатта лиммо-лим тилсимири. Шу тилсими инсонни, улуг бобомиз Алишер Навоий айтганидек, бошқа маҳлукотлардан ажратиб туради. Ҳар қандай ҳалқнинг тафаккур ва тахайюл такомили тарихи ҳам, дунёда ўзининг кимлигини англаш, қавмининг ҳамияти ва хурлигини кўриш идроки ҳам шу тилсимига кўра мавжуддир.

Юртбошимизнинг бундан қарий йигирма йил бурун Олий Мажлис сесиясида "Қадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастур"ни қабул килиш чогида айтган қўйидаги сўзларидаги ҳакиқатни унтишига мустақил юрга садоқат соғлом одамнинг ҳаки йўқ: "Сир эмаски, ҳар қайси давлат, ҳар қайси миллиат нафакат ерости, еруст табиий бойликлари билан, ҳарбий курдати ва ишлаб чиқариш салоҳияти билан, балки биринчи навбатда, ўзининг юксак маданияти ва маънавияти билан кучлиди. Бундай бойликтини аҳамиятини англаш учун Чор Россиясининг Туркестон ўлқасидаги генерал-губернатори М. Скобелев: "Миллатни йўқ килиши учун уни кириш шарт эмас, унинг маданиятини, санъатини, тилини йўқ қиссанг бас, тез орада ўзи таназузла учрайди", деб айтган гапини эслашнинг ўзи кифоя киласиди. Бундай ёвуд қарашларга кўшимча изоҳ беришига жоҳат йўқ, деб ўйлайман. Лекин улардан керакли хуласа-сабок, чиқариш учун бугун ҳам кеч эмас" ("Баркамол авлод – Ўзбекистон тарақкитеининг пойдевори", 1997).

Миллатнинг бош белгиси, миллият заковати, маданияти, маънавияти ва, демаккин, ҳамиятининг тамал устуни она тили эканлигини тугал англамок учун катта ақлнинг кераги йўқ. Она тилисиз бу муҳташам ва мунтазам тушунчаларнинг моҳиҳи музаллақашини шубҳасиз.

Ўзбек тили луғатларида "ҳамият" сўзининг маъноси "ор-номусини, қадр-кимматини пок сақлаш туғуси" тарзида изоҳланаби, "орият" сўзи унинг маънодиши сифатида қайд этилади. Миллат ор-номусининг, қадр-кимматининг бошида она тили турди, миллат ҳамияти муҳофазаси, энг аввало, она тили муҳофазаси демакидир ёки она тилига эхтироми миллиатга эхтироминиң айнан ўзидир. Она тилида ўйлай билдиган одамгина шу тил эгаси бўлган ҳалқа мансублигидан, бу ҳалқнинг тарзиҳидан, аждодларнинг буюклигидан ифтихор кила олади, бу ҳалқнинг бугуни ва эртасига сабит ишонч билан қарайди. Ана шундай одамгина миллиат ҳамиятини

хини тадқик этиш билан боғлик ишлар мунтазам давом этмоқда.

Бугун дунё тилшунослигига энг устувор тадқиқот йўналиши сифатида эътироф этилаётган антропоцентрик тилшунослик, яъни тилнинг соҳибидан тамоман ажратиб олган ҳолда эмас, балки айнан эгаси билан бирга – тил ва инсонни яхлитлиқда ўрганидаган тилшунослик ўзанидаги тадқиқотлар ўзбек тилшунослигига ҳам бошлианди. Айни шундай тилшуносликдаги мухим бир тармоқ ҳисобланмиш лингвокультурология, яъни тил ва маданиятия яхлитлигини тадқиқ этидан диган лисонин маданиятишни ҳам ўзбек тилшунослигига шакланади. Албатта, бундай тадқиқотлар ўзбек тилининг миллий мөҳиятига даҳлдор

ил ва қонуниятларни мустақил давлатимиз ҳамда жамиятимиздаги мисливиз ўзгаришлардан айроҳ ҳолда тадқиқ этиб бўлмайди. Тўғри, илгари мустақиб тузум даврида тилшуносликнинг баромати тармоғи, яъни социолингвистика ҳаддан ортиқ дараҷада сиёсийлаштирилган, ҳукмрон қизил ва қинғир тил сиёсатининг ўтмас тешасини чопадиган, бошқа барча тилларни куюшонга солиб, ягона тил тарбиғига хизмат қиласидиган бир фандай эди.

Ўзбек тили ер юзидағи энг бой тиллардан бирни эканлиги дунёда аллақачон эътироф этилган. Ҳаҳон ахлиниң эхтироми ва эъзозига мушарраф бўлган бадиият ҳазинасидан муносиб ўрин олган бу тилдаги не-

нашр қилинган ва килинмоқда. Ўзбек тилшунослигига ҳам шеващунослика оид назарий ва амалий ишлар қилинганидан кўз юмиб бўлмайди. Ўтган асрнинг 50 – 70-йилларида ўзбек шеваларининг турли сатҳлари тадқиқига бағишланган ишлар яратил-

Тил ва жамият

ган, ихчамроқ бўлса-да, "Ўзбек шевалари лугати" ҳам нашр қилинган. Амми кейинги йилларда бу йўналишидаги ишлар анчайин сусайганлигини ҳам қайд этмоқ лозим. Мамнуният билан таъкидламоқ жоизки, сўнгига йилларда нашр қилинган иккى лугат, яъни танлини тишинос профессор Т.Нафасовнинг "Қашқадарё ўзбек ҳал-

ниятлари ичига кирмок учун мухаббатнинг ўзи етарили эмас, ўткир идрок ва муттасил тайёргарлик керак. Акс ҳолда айрим нашрларда кўзга ташланадиган "адабиёт" ва "адаб" сўзлари таркибида "ада"(ота) сўзини "инкишоф қилиш", "йилон" (илон) сўзини "йилт-йилт"дан, "миф" сўзини "миш-миш"дан келтириб чиқариш, "бака" сўзининг этимологиясини "бакрайб қаровчи жоновор", "баковул" сўзининг этимологиясини "бак + овлу" – "овулга бокувчи" тарзида таъкид қилиш каби "ковун тушириш" – ларга йўл қўйилаверади.

Тилга ётибор, тилга масъулликни тарбиялашда оммавий ахборот восита тарбиянинг ҳаддидий шевалардан бўлди. Албатта, ўзбек ҳалқ шеваларига оид сўзларни бутун кўлами билан тўплаш ва терап тадқиқ этиш зарур. Бу ўринда яна бир мулоҳазани айтиб ўтиш мақсадга мувофиқ. Табиии, шевалар адабий тил меъёларидан ташқарида, шева унсурларининг адабий нутқда кўллашини маданий нутқнинг нокислиги саналади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

сўзлари" (2011) ва комусий билим соҳиблари Б.Тўйчибоев ҳамда Қ.Қашқирлининг "Зоминнинг тил комуси" (2012) китоблари бу йўналишидаги жиддий ишлардан бўлди. Албатта, ўзбек ҳалқ шеваларига оид сўзларни бутун кўлами билан тўплаш ва терап тадқиқ этиш зарур.

Бу ўринда яна бир мулоҳазани айтиб ўтиш мақсадга мувофиқ. Табиии, шевалар адабий тил меъёларидан ташқарида, шева унсурларининг адабий нутқда кўллашини маданий нутқнинг нокислиги саналади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи ўзининг табиий тажассумини топган. Бу ҳалқнинг бойлигидир, улар ишлов берилган олтиналар эмас, балки қандай бўлса, шундай лигича сакланган ёмбилиардир. Бу ҳалқнинг ўрганган сарни ҳалқ сийратига даҳлор янгидағи сифатларни бўйича сакланган ҳалқнинг доираиши бўладими ёки услубий хилма-хиллиги бўладими, қисқаси, бу тилининг жадал тадрижий такомилидаги тамой-

не дурдоналаримиз айни шу эътирофнинг далилидир. Ўзбек адабий тилининг илдизлари бенињоҳа бакувват, бу илдизлар ҳадсиз зангин ва хайратли рангин ўзбек ҳалқ тилидан озиқланади. Юртимизнинг турли ҳудудларига мансуб шеваларда, айниқса, уларнинг лугат бойлигига ҳалқ ҳаётининг ўзига хос нозик нутқталаши, унинг инжа идроки, дунёни бетакор кўриши тарзи, бемисл бадиий тафakkор йўсими, беназир тимсоллар сиёсиласи

Олқор ДАМИН

Болалар бекати

ОЛАМ-ОЛАМ ТУЛ

ОИАЖОННИМГА

Бир олам гуллар
Келтири кўклам!
Булар Сиз учун,
Азизим, Онам!

Ариқда сувлар
Кўйлади бирар.
Булар Сиз учун,
Азизим, Онам!

Кушчалар сайраб,
Тинмас сира ҳам.
Булар Сиз учун,
Азизим, Онам!

Шеър ёздим тонгда,
Кўлимда — қалам.
Бу ҳам Сиз учун,
Азизим, Онам!

ЎЗБЕКИСТОН

Ўзбекистон — бол диер,
Хамма унга лол диер.
Юракларда то абад
Чаман бўлиб қол, диер!

ШОДАИК

Баҳорой тоғлар
Ошиб келибди.
Кумуш сийга ҳол
Боқиб турибди.

Сўнгра оҳиста
Боғларга ўти.
Ўрик гулларин
Кўзига суртди.

Ариқ четида
Ялпизни кўриб,
Одди улардан
Бир сават териб.

Учиб ўтаркан
Кўкда турналар
Дейди: — Турналар
Кенти, қаранглар!

Сўнгра майдалаб
Ёгаркан ёмғир,
Чўлларга кетди
Ошиб кир-адир.

ИНСОН ЧИРОЙИ

Мактоб

Иходкор учун энг катта мактоб —
асарларининг мактобга —
муҳтозиғидир.

Ён дафтардан

Бўш вақт

Ишчан олим бўш вақтини ишлаш
учун қолдиради.

Баҳолаш

Ўзгалар талантини баҳолаш факат
талантлilarга яратади.

Бўлмаганга бўлишма

Билимсизни илмга чорлаш — сув-
ни ғалвирда сақлашнинг ўзгинасидир.

Билим — цим пойдевори

Билим ҳар доим ҳам илмга айлан-
вермайди, аммо билимсиз илм
бўлмайди.

Устозлар бурчи

Иктидорли ёшлар сафини кенгай-
тиришининг омили — шогирд тайёр-
лашнинг бурчга айланшидадир.

Насихат

Еш тадқиқотчи илм эгаллаш ба-
робарида дононик, меҳнатсеварлик,
ҳавасмандлик, ҳақгўйлик, саҳиълик,

“МЕХРИНГА ЗОРМАН”

Алишер Навоий номидаги Ўзбе-
кистон миллий кутубхонаси нашри-
ётида шоир Шукур Курбоннинг
“Мехринга зорман” салайман китоби чоп этилди. Унга
шоирнинг ижодий йўйини ўзида мухассам сэтган “Озо-
рининг соғинидим”, “Эллиқкала дафтари”, “Балиқчилик-
лар”, “Калбдаги шамлар” каби китобларидан олинган
ижод намуналари ҳамда кейинги йилларда ёзилган янги
асарлари кирилтилган.

Сайланмадаги шеърлар Ватан ва табият, севги ва хиж-
рон, оила ва дўстларини ташвиш ва қувончлари ҳақида.

Уларни ўқиб Шукур Курбоннинг олам ва одам ҳақидаги қарашларини эъти-
роф этасиз. Китобга Муниввар Орзиқуловга муҳарририк қилган.

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
ЮШМАСИ

ҲОМӢ:
“МАТБОУТ ТАҶКАТУВЧИ”
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston
adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91
Котибият — 233-49-93

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42

Санъат бўлими: 233-56-40
Назм ва наср бўлими: 233-58-60

ФАРАХБАҲШ ФАВВОРАЛAR

Апрел ойи охирлашига қарамай мовий осмонда бирдан тўп-тўп булут
ҳосил бўлади юзмда шаррос ёмғир ёғиб юборади. Дов-дараҳтлар, қир-
адирлару гул-гиёҳларнинг чанғоғи босилиб, янада яшилланади.

Ховури босилган борлиқда чечакларнинг, ўт-
ўланларнинг хиди анқийди. Ёмғир билан ерга
риз-насиба ёғилади, дейди кексаларимиз.
Она тупроқнинг чанғониси босиб тани-жонига
сингтан ёмғир сувлари неча минг томирларга
ҳаёт багишлайди. Курраи замин оби ҳаёт билан
бирга яшариб, яшилланаб бораверади. Сув табият
неъмати. Табииятнинг фарзанди — ин-
сонга мухаббатининг тухфаси...

“Суда ҳикмат бор, у ҳамиша одамларга кулоқ
тутади. Армонларни оқизиб, изхорларни эга-
сига элтади”, дерди бувим.

Болалигимиз орзулари — фавво-
ралар. Улар оддий эмас, сув пари-
лари янглиг майин мусиқа садола-
ри остида рақсга тушувчи, кўёшнинг заррин нур-
лари тушгач минг бир жилва этгувчи сеҳрли
фавворалар. Улар орзулардан яралган, ҳаваслар-
ни юксалган. Азим пойтахтнинг диллаш хиё-
бонларида, кўркам кўчаларида, мұхташам бино-
лари қошида, кўйингки, ҳар обод маскан бағрида
йўноклаб, завқ-шавқ улашувчи бу фавворалар
бахор баҳор ёмғирларни саби омондан тушмаган.
Чопкиллаб ўтиб кетган болаликнинг кула нон-
ларини оқизган сойлар сингари төг этакларидан
оқиб келмаган. Улар истиқтол булоғидан
яралган фавворалар. Мовий осмон остида мовий
лиbos кийид, тилла тангадек ялтираган том-
чиларни ҳар томон саҷратиб, куличони кенг
очиб ҳарид, оқ либосли раққосалар янглиг хи-
ром этади. Кўрган кишини ўзига маҳлий этиб,
мунаввар айланага айланётган бундай кечалар-
нинг, урашувларнинг завқ-шавқи ҳам ўзага тус
олади. Чунки фавворалар эндилиқда нафақат
шахар марказларида, балки хиёбону маҳалла-
ларда ўз чироини кўз-кўз қилиб туриди. Улар
тинчлиқ кўшигини кўйлаётгандек, тириклик шу-
кухидан масрурланиб, ҳаёт ва саодатни таран-
нум этаётгандек...

Тараалдул

Вазира ИБРОХИМОВА

Журналларни варақлагандага

носабат ва мунозараларидан вokiф бўладилар.

Журналнинг ушбу сонидаги санъатшунослик
соҳасига энди қадам қўяётган ёш тадқиқотчилар, талабаларнинг мақолаларига
ҳамда таникли олимларнинг ёш ижодкорлар тўғрисидаги мулоҳазалари-
рига кенг ўрин берилган. Санъатшунослик
фанлари доктори Камола Оқилов-
нинг “Ўзбекистон ёшлари санъати”,
санъатшунослик Бинифа Нодирхоннинг
“Кўниғирот гиламларининг услуби-
сиятлари”, тадқиқотчи Эътибор Мирна-
зарованинг “Ижодий изланниш изчили-
ги ва замонавийлик”, Суҳроб Курбонов-
нинг “Бадий таълим ривожининг долазарб ма-
салалари” каби мақолалари журналхонлар
эътиборини жалб этади, деб ўйлаймиз.

Сурайх ЭШОВА

ЭЪЛОН

2016 йил 5, 6, 7 май кунлари соат
15:00 ва 18:00 да Ўзбек миллий

академик драма театрида Самарқанд

вилоят мусиқали драма театрининг

“Мирзо Улуғбек” спектакли намойиш этилади.

Спектаклда бош ролларни Ўзбекистон ҳалқ артисти
Эркин Комилов ва Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
артист Бахтиёр Раҳимов ижро этган.

Маълумот учун: (91)534-12-40, (93)353-67-06.

Гул кўп, чаман кўп

ЖАҲОН АДИБЛАРИ
ҲАЁТИДАН

Тўқданинг сўнмас юлауди

Машхур шоир ва жамоат арбоби, публицист, адабий
танқидчи Абдулла Гаривов Тўқдай (1886 — 1913) тавал-
лудига 130 йил тўлди.

Якираб юлдуз ёнар, тун каро бўлған сайнин,
Ёдима Тангри тушар, баҳтим қаро бўлған сайнин, —
дем изтиробга тўлиқ мисралар битган шоирнинг номи
ўз юртидан ташқарида ҳам
машхур. Унинг татар шеърияти ва маданийини
юқсан поғонага кўтаришда-
ги хиссаси Пушкиннинг
рус шеърияти ва мадани-
йини юқсалтиришдаги
хизматлари каби бекеъс.

А.Тўқдай 1886 йили Қозон
яқинидаги Кушлавч огули-
да туғилган. Ота-онадан
барвакт етим қолиб, бобо-
синикида яшаган. Сўнг Қозон ва Уралда холалариниди-
дан кўним топган. Болалик ва ўсмирик даврида мадра-
са қатнаб или шеъларини ёза бошлаган. Пушкин ва
Лермонтов ижоди билан танишув шоир юрагини асир
этади. Босмахонада мусахҳих бўлиб ишлётган А.Тўқдай
эркин фикрларни, ҳақ-хуқуқини талаб қилгани учун
хўжайнинг ёқмай Қозонга кетишига мажбур бўлади. Шоир
кўн шеъларини бағишишган бу шаҳарни севарди. Ҳаёти-
даги энг ёрқин ва хижронли йиллар ҳам шу шаҳар билан
боғлиқ эди. Хали бирорта ижодкор ўз элни жон-
дан ортиқ, севган Тўқдайлик ҳалқ руҳиятини бу қадар
теран ва образи ифодалай олган эмасди.

Шоирнинг мустабиди ҳокимият ва буржуя миллиатчилари
ри билан зиддияти унинг куч-ғайратини бехуда сову-
риб, соглигини издан чиқарди. Денгиз бўйларидаги даво-
ланиши моддий ахволи кўтмарасди. Касалхонага туш-
гандага шифокорлар нега барвакт қолмаларни сабаби-
ни сўрашади. Шоир саволга ҳазил билан жавоб бериб:
“Касалхонани ўлим ёқасидаги биринчи бекат дейишган.
Менинг эса бу ёргу оламда бир оғизига яшаган келган-
ди”, дейди. Абдулла Тўқдай 1913 йил 11 апрелда ижодий
куч-ғайрат ва истедоди айни гуллаган даврда оғир ка-
салликдан вафот этади. Татар ҳалқи эндилиқда улуг-
ни номини эҳтиром билан ёд тиби, унинг номида ада-
бий мукофотлар таъсис этган, давлат филармонияси,
куллаб кўча ва майдонлар шоир номи билан аталади.

Хемингуэй адабий мукофоти

“Litsvet” нашриёти ва
“Янги дунё” (Канада) журна-
ли таъсис этган адабий му-
кофот — Халқаро Хемингуэй
мукофоти билан ил бор
тақдирланган адабий номи
зълон қилинди. Уларга наср,
назм, публицистика, адабий
танқид, болалар адабиёти
ва таҳрир ишларни шоир
намзидан берилди. Мукофот олганлар орасида Белоруссия-
нинг “Новая Немига литературная” журнали мухаррири,
таникли шоир Анатолий Аврутин ҳам бор.

Мартин Грэй ҳаёти

Бир қанча автобиографик асарлар муаллифи, по-
ляк-француз адиби Мартин Грэй 93 ўшида оламдан
ўтди. М.Грэй 1922 йили Варшавада туғилиб, Мечис-
лав Граевский номини олган. Оила аъзолари Иккича
жаҳон уруши концлагерларидаги ҳалқ бўлишган. 1946
йили АҚШга кетган Грэй 1960
йили Европага қайтиб, Франция жанубида яшади ва ба-
дий ижод билан шугулланади.
“Мен севган барча учун” номли асари бестслерга айлан-
ган. Унинг 1922 йилдан 1970
йилга қадар бўлған ҳаётини ўз
ичига олган бу асар ўндан
ортиқ жаҳон тилларига таржи-
ма қилиниб, “Барча ўзимизнилар номидан” номли
бадий фильм сценарийсига асос бўлган.

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги “Ўзбектеатр” ижод-
ишиш чиқараш бирлашмаси, Театр ижодкорлари уош-
маси уошма фахрийи, Ўзбекистон ҳалқ артисти

Санъат ДЕВОНОВнинг

вафоти м